Coimisiún na Scrúduithe Stáit

SCRÚDÚ AN TEASTAIS SHÓISEARAIGH, 2007

EOLAÍOCHT - GNÁTHLEIBHÉAL

[N.B. Ní d'Iarrthóirí Eolaíochta – Staidéar Áitiúil é seo]

DÉARDAOIN, 14 MEITHEAMH – MAIDIN, 9.30 go 12.00

TREORACHA

1. Scríobh do **scrúduimhir** sa bhosca atá ann di sa leathanach seo.
2. Freagair **ROINN A**.
3. Freagair **TRÍ ROINN AR BITH** as na **RANNA B**, **C**, **D**, **E**.
4. Freagair **gach ceist** sna spásanna atá ann dóibh. Má tá spás breise uait, tá leathanaigh curtha ar fáil ar chúl an leabhráin seo.

Uimhir an Ionaid

Scrúduimhir

Don scrúdaitheoir amháin

1. Suim na n-iomlán ag bun na leathanach	
2. Suim chomhiomlán aon cheist(eanna) nár ceadaíodh	
3. Marcanna iomlána tugtha (1 lúide 2)	
4. Bónas do fhreagairt trí Ghaeilge (más cuí)	
5. Iomlán na marcanna tugtha má tá bónas don Ghaeilge (3 móide 4)	

Don scrúdaitheoir amháin

CEIST		MARC
Roinn A	C.1	
Roinn B	C.2	
	C.3	
	C.4	
Roinn C	C.5	
	C.6	
	C.7	
Roinn D	C.8	
	C.9	
	C.10	
Roinn E	C.11	
	C.12	
	C.13	
	C.14	
	C.15	
	C.16	
FO-IOMLÁN		
BÓNAS		
IOMLÁN		
GRÁD		

ROINN A – CROÍCHÚRSA (144 MARC)

Freagair 12 chuid ar bith (a), (b), (c), etc. as an Roinn seo.

Ceist 1

(a) **Ainmnigh** na píosaí trealaimh seo a leanas.

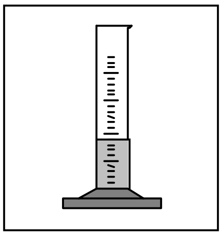
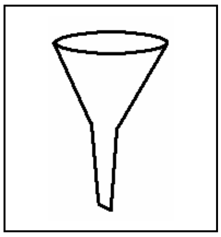

AINM _______________ _______________ _______________ _______________

(b) **Comhlánaigh** an tábla thíos agus ainmnigh an **gléas** agus an **t-aonad tomhais** i ngach cás.

Gníomh a rinne an mac léinn	**Gléas**	**Aonad tomhais**
Mais cloiche a thomhas		
Fad líne chuartha a thomhas		

(c) Sa léaráid taispeántar an taobh istigh de **phlocóid trí phionna**.

Ainmnigh ábhar a úsáidtear chun an clúdach do phlocóid trí phionna a dhéanamh.

____

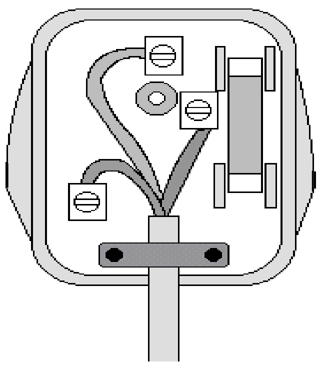

Cén **dath** atá ar chlúdach (insliú) na sreinge **neodraí**?

____

Cé acu sreang, **neodrach**, **beo nó talmhú**, ar chóir an fiús a cheangal léi?

____

Cén fheidhm atá ag **fiús** i bplocóid?

____

(d) Bain úsáid as an bhfocal cuí ón liosta ar dheis i ngach cás chun na habairtí seo a leanas a chomhlánú.

SEOLADH
INSLIÚ
RADAÍOCHT
COMHIOMPAR

Taistealaíonn teas ón **ngrian go dtí an Domhan** le___________________.

Taistealaíonn teas trí **shlat iarainn** le ______________________.

Taistealaíonn teas trí **leachtanna** le ______________________.

Bíonn **seaicéid fhálaithe** ar choirí le haghaidh ____________________ teasa.

(e) Sa léaráid taispeántar fleascán uisce dhaite agus é á théamh go réidh.

Cén tionchar a bhíonn ag an teas seo ar **thoirt an uisce** sa fhleascán? ____________________________________

Cad a tharlaíonn chun a thaispeáint go bhfuil an tionchar seo ag an teas?

____

Cad a tharlaíonn do leibhéal an uisce san fheadán de réir mar a **fhuaraíonn** an fleascán? _________________________________

Ainmnigh **gléas** a oibríonn de réir an phrionsabail seo.

____

(f) Roghnaigh **dhá** dhúil ón tábla ar dheis atá ina **miotail**.

CARBÓN
COPAR
NÍTRIGIN
AIRGEAD

1 _______________________ 2 _________________________

Roghnaigh dúil ón tábla a fhaightear san **aer**.

____

Roghnaigh dúil ón tábla a fhaightear i gcainníochtaí móra **i mbreoslaí iontaise**. _________________________

(g) Rinneadh **meascán** d'ithir agus d'uisce a dheighilt trí úsáid a bhaint as an modh a thaispeántar sa léaráid.

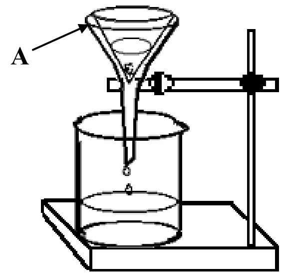

Ainmnigh an modh deighilte seo. ____________________________

Cad a chuirfeá sa phíosa trealaimh a bhfuil an lipéad **A air** chun cabhrú le deighilt na hithreach agus an uisce?

____

Cé acu **substaint** a gheofar san eascra ag deireadh an turgnaimh?

____

Cén fáth nach bhfuil an modh seo oiriúnach chun alcól agus uisce a dheighilt?

____

(h) Comhlánaigh an tábla thíos agus sainaithin gach ceann de na hathruithe sa liosta mar **athrú fisiceach** nó **athrú ceimiceach**.

Gual á dhó **Oighear á leá** **Salann á thuaslagadh in uisce** **Ubh á fhriochadh**

Athrú Fisiceach	Athrú Ceimiceach

(i) Sa léaráid taispeántar turgnamh a cuireadh ar bun chun **meirgiú iarainn** a fhiosrú.

Cé acu promhadán **A** nó **B** a mbeifeá ag súil leis go dtiocfadh meirg ar na tairní ann?

____

Tabhair **cúis** le do fhreagra.

____

Cén fáth ar cuireadh **ciseal ola** ar bharr an uisce fhiuchta?

____

Tabhair **modh** amháin chun meirgiú iarainn a chosc.

____

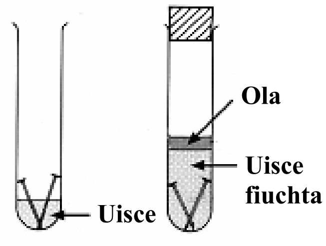

(j) Sa léaráid taispeántar an gaireas a úsáidtear chun gás **dé-ocsaíd charbóin** a ullmhú agus a bhailiú sa tsaotharlann. Imoibríonn solad **A** le leacht **B**.

Ainmnigh an solad **A**. ____________________

Ainmnigh an leacht **B**. ____________________

Tabhair gnáthúsáid laethúil **amháin** a bhaintear as gás dé-ocsaíd charbóin.

____

Cén **dath** a thagann ar aoluisce má chuirtear dé-ocsaíd charbóin

ag boilgearnach tríd? ____

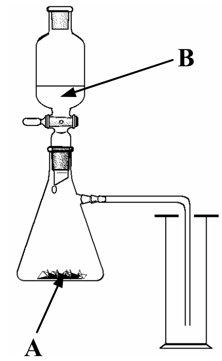

(k) I ngach cás roghnaigh **orgán** nó **cuid den chorp** ón liosta ar dheis,

a tháirgeann fual ________________________

a bhraitheann solas ________________________

a dhéanann cealla speirme daonna ________________________

a dhéanann an corp a iompar ________________________

UIRÍOCHA
DUÁN
CNÁMHARLACH
SÚIL

(l) Tá an-tábhacht ag baint le **hainmhithe** agus le **plandaí** agus is acmhainn luachmhar iad ina lán réimsí saoil.

Ainmnigh ainmhí amháin ó ghnáthóg a bhfuil staidéar déanta agat uirthi. ________________

Ainmnigh planda amháin ó ghnáthóg a bhfuil staidéar déanta agat uirthi. ________________

Ainmnigh slí amháin a bhféadann ainmhithe a bheith **tábhachtach** do dhaoine.

____

Ainmnigh slí amháin a bhféadann plandaí a bheith **tábhachtach** do dhaoine.

____

(m) Tá bia comhdhéanta de chúig chineál (chomhábhar) bia. Comhlánaigh an tábla thíos agus tabhair **foinse amháin** agus **feidhm amháin** ag na cineálacha bia sa liosta. Tá líne amháin comhlánaithe mar shampla duit.

CINEÁL BIA	FOINSE	FEIDHM
Carbaihiodráit	**Arán**	**Tugann sé fuinneamh**
Saill		
Próitéin		

(n) Cuirtear planda glas i solas geal ar feadh roinnt uaireanta an chloig.

Ainmnigh an chuid den phlanda is mó a dhéanann **bia**.

____

Ainmnigh an **próiseas** trína ndéanann plandaí a mbia féin.

____

Ainmnigh an **gás** a scaoiltear nuair a dhéanann plandaí bia.

____

Ainmnigh an **ceimiceán** a úsáidtear sa tsaotharlann chun a thástáil an bhfuil bia (stáirse) déanta ag planda.

____

(o) Is féidir le miocrorgánaigh mar **fhungais**, **baictéir** agus **víris** a bheith úsáideach agus díobhálach araon.

Luaigh slí amháin **ina bhfuil baictéir úsáideach** do dhaoine. ________________________

Luaigh slí amháin **ina bhfuil baictéir díobhálach** do dhaoine.________________________

Ainmnigh **víreas** amháin atá **díobhálach** do dhaoine. ________________________________

Ainmnigh **galar** amháin arb é **is cúis leis ná fungas**. ________________________________

ROINN B – FISIC (72 MARC)

Tá TRÍ cheist sa Roinn seo. Freagair DHÁ cheist ar bith díobh.

Ceist 2

(a) **Fórsa** idir dhá rud ag gluaiseacht thar a chéile is ea frithchuimilt.
Tabhair **dhá** shampla eile d'**fhórsaí**.

1 ________________________ 2 ________________________ (6)

Ainmnigh slí amháin inar féidir frithchuimilt idir dhá rud a **laghdú**.

____ (3)

Nuair atá gluaisteán á thiomáint, is féidir le frithchuimilt a bheith **úsáideach** nó **neamhúsáideach**. Tabhair sampla **amháin** d'ócáid a bhfuil frithchuimilt **úsáideach** agus gluaisteán á thiomáint. ________________________ (3)

(b) Gníomhaíonn an castaire sa léaráid mar **luamhán** chun **fórsa casaidh** a fheidhmiú ar an gcnó.
Ainmnigh sampla amháin eile de luamhán. ________________(3)

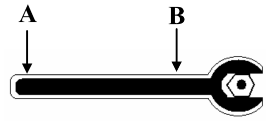

Má úsáidtear an fórsa céanna ag **A** agus **B**, cé acu ceann a thabharfaidh an **iarmhairt chasaidh** is mó? ________________ (3)

Líonadh gloine le huisce agus cuireadh píosa cairtchláir ar a bharr. Ansin casadh an ghloine uisce bunoscionn go cúramach mar a thaispeántar sa léaráid.

An dtiteann **an t-uisce** as an ngloine nuair a chastar bunoscionn é?

________________________ (3)

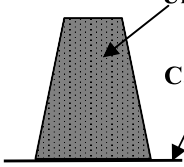

Cad a thaispeánann an **turgnamh** seo?

____ (3)

(c) Déan cur síos, le cabhair léaráide lipéadaithe, ar thurgnamh chun a **thaispeáint go bhforbraíonn solaid nuair a dhéantar iad a théamh**. (12)

____

____

____

____

____

____

____

____

Léaráid lipéadaithe

Ceist 3

(a) Roghnaigh an **focal** cuí ón liosta ar dheis chun gach ceann, faoi seach, de na habairtí thíos a chomhlánú.

CILEAVATUAIR
VOLTAÍ
AMPÉAR
VATA

Is é aonad **an tsrutha leictrigh** ná an ____________________. (3)

Soláthraíonn an BSL leictreachas s.a. ag **230** ________________. (3)

An t-aonad **cumhachta** a bhíonn stampáilte ar **bholgán solais** ná an _________________________. (3)

An t-aonad leictreachais a úsáideann BSL le haghaidh **costála** ná an _________________. (3)

(b) Sa léaráid taispeántar ciorcad leictreach. Nuair a dhúntar an lasc gabhann **sruth leictreach tríd an gcorna sreinge** atá curtha in eascra uisce.

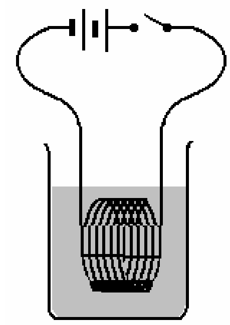

Cén **iarmhairt** ar an uisce atá ag an sruth leictreach atá ag gabháil tríd an gcorna? _______________________________ (3)

Cén **gléas** a d'fhéadfaí a úsáid chun an iarmhairt seo a thaispeáint?

____ (3)

Castar **tine leictreach** 3kW ar siúl ar feadh ceithre huaire.

Cé mhéad **aonad** (kWh) a úsáideann sé? ______________________ (3)

Má chosnaíonn gach aonad 10 cent, faigh **costas** an leictreachais a úsáideadh. ______ **cent** (3)

(c) Crochadh **barramhaighnéad** gan bhac mar a thaispeántar sa léaráid.

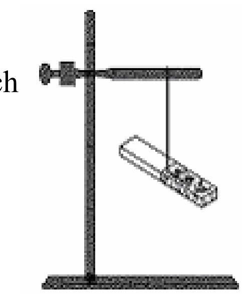

Cad a tharlaíonn má thugtar an **pol thuaidh** ar mhaighnéad eile cóngarach do **phol thuaidh** an mhaighnéid atá ar crochadh?

____ (3)

Cén fáth a n-úsáidtear **seastán adhmaid**?

____ (3)

Ainmnigh **gléas** a bhraitheann ar mhaighnéad crochta agus é ag ailíniú (ag dul ar aon líne) le réimse maighnéadach an Domhain?

____ (3)

Tabhair **gnáthúsáid laethúil** amháin eile a bhaintear as maighnéad.

____ (3)

Ceist 4

(a) I ngach cás, faoi seach, meaitseáil an **focal** cuí ón liosta ar dheis leis na frásaí thíos.

AN GHRIAN
GUAL
NÚICLÉACH
OBAIR

Is é **fuinneamh** ann ná an cumas chun ______________a dhéanamh. (3)

Foinse fuinnimh **inathnuaite** _________________________ (3)

Foinse fuinnimh **neamh-inathnuaite** ____________________ (3)

Fuinneamh as **núicléis** na n-adamh ____________________ (3)

(b) Sa léaráid taispeántar léas de sholas bán **á spré** trí phíosa trealaimh **X**, ag cruthú **banda dathanna** ar scáileán.

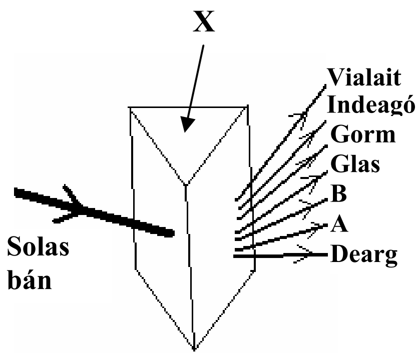

Cén **t-ainm** a thugtar ar an mbanda dathanna a dhéantar de bharr spré an tsolais bháin?

____ (3)

Ainmnigh an píosa trealaimh **X**. ________________ (3)

Ainmnigh an **dath A**. _________________ (3)

Ainmnigh an **dath B**. _________________ (3)

(c) I **léaráid A**, taispeántar **ga solais** a bhuaileann dromchla agus a athphreabann.

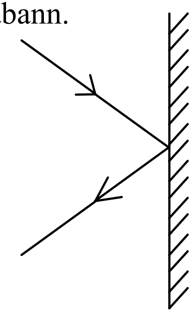

Léaráid A

Cén **focal** a dhéanann cur síos ar athphreabadh an gha solais?

____ (3)

Úsáidtear an trealamh, a thaispeántar i **léaráid B**, i dturgnamh.

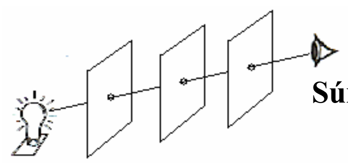

Léaráid B

Cad a d'fheicfeadh an duine nuair a chuirfí na trí chárta i bhfearas **mar a thaispeántar**?_______________________________ (3)

Cad a d'fheicfeadh an duine dá mbogfaí an **cárta láir** beagán?____________________________________ (3)

Cén t-eolas a thugann an turgnamh seo dúinn faoi **sholas**?

____ (3)

ROINN C – CEIMIC (72 MARC)
Tá TRÍ cheist sa Roinn seo. Freagair DHÁ cheist ar bith díobh.

Ceist 5

(a) Luaigh cé acu **solad**, **leacht** nó **gás** gach ceann de na substaintí thíos ag teocht an tseomra agus ag brú atmaisféarach.

Héiliam ____________________ (3)

Sulfar ____________________ (3)

Alcól ____________________ (3)

Mearcair ____________________ (3)

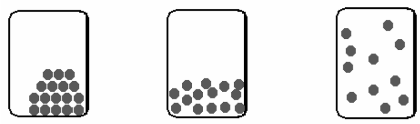

Solad **Leacht** **Gás**

(b) Is **comhdhúil** é uisce ina bhfuil dhá dhúil.

Ainmnigh an dá dhúil atá in uisce.

1 ______________________________ 2 ______________________________ (6)

Cén **teocht** ag a bhfiuchann uisce?

____________________ **°C** (3)

Sa léaráid taispeántar feithid bheag ar féidir léi siúl ar dhromchla uisce.
Cén **airí** d'uisce a ligeann don fheithid siúl ar a dhromchla?

______________________________ (3)

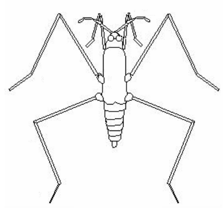

An scátálaí linne

(c) Tá **dhá** chineál cruas uisce ann, **neamhbhuan** agus **buan**.

Cé acu cineál cruais is féidir a bhaint as an uisce le **fiuchadh**? ____________________ (3)

Tabhair **buntáiste amháin** atá ag uisce crua.

____ (3)

Tabhair **míbhuntáiste amháin** atá ag uisce crua. ______________________________ (3)

Tástáladh dhá shampla 50 cm^3 d'uisce, **A** agus **B**, le tuaslagán gallúnaí chun a gcruas a chur i gcomparáid le chéile. Tomhaiseadh toirt an **tuaslagáin ghallúnaí** a bhí ag teastáil chun sobal a dhéanamh agus breacadh é sa tábla thíos.

Sampla Uisce	Tuaslagán gallúnaí (cm^3)
A	4
B	16

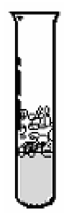

Cé acu sampla uisce, **A** nó **B**, a bhfuil an cruas is mó ann? __________________________ (3)

Ceist 6

(a) Tá na hadaimh go léir déanta de cháithníní bídeacha. Meaitseáil gach ceann, faoi seach, de na **cáithníní** ón liosta ar dheis le ráiteas cuí thíos. (**Nóta**: úsáidtear focal amháin díobh faoi dhó)

PRÓTÓIN
LEICTREOIN
NEODRÓIN

Suite **lasmuigh** den núicléas. __________________ (3)

Suite sa núicléas ach **gan lucht** ar bith acu. __________________ (3)

Suite sa núicléas ach **lucht** acu. __________________ (3)

Cailltear nó gnóthaítear na cáithníní seo nuair a dhéantar **iain** d'adaimh. ______________ (3)

(b) Úsáidtear **táscaire litmis** chun leacht a thástáil ag féachaint cé acu aigéad nó bun atá ann.

Cén dath a bhíonn ar litmeas in **aigéad**? ___________________________ (3)

Cén dath a bhíonn ar litmeas i **mbun**? ___________________________ (3)

Ainmnigh táscaire a d'fhéadfaí a úsáid chun an **pH** ag tuaslagán sa tsaotharlann a thomhas.

_____________________________________ (3)

Dá ndéanfaí an pH ag tuaslagán hiodrocsaíd sóidiam a thomhas, an mbeadh sé **níos ísle ná 7**,

cothrom le 7 nó **níos airde ná 7**?__________________________________ (3)

(c) Déan cur síos, le cabhair léaráide lipéadaithe, ar thurgnamh saotharlainne chun **salann a dheighilt ó thuaslagán salainn agus uisce**. (12)

Léaráid lipéadaithe

____

____

____

____

____

____

____

____

Ceist 7

(a) Úsáidtear **triantán dóiteáin** chun na trí riachtanais (rudaí) atá ag teastáil ó dhóiteán chun go ndófadh sé, a thaispeáint.

Ainmnigh an **dá** riachtanas (rudaí atá ag teastáil) a léirítear ag **A** agus **B**.

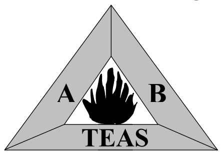

1 ____________________ 2 _____________________ (6)

Ainmnigh an cineál múchtóir dóiteáin is féidir a úsáid chun dóiteáin **leictreacha** a mhúchadh. _____________________________ (3)

Tabhair **réamhchúram sábháilteachta** amháin is féidir a thógáil sa bhaile chun baol dóiteáin a sheachaint. ________________________________ (3)

(b) Tá pH níos lú ná 5 ag **báisteach aigéadach**.

Déantar báisteach aigéadach de na **gáis** a scaoiltear le linn breoslaí iontaise a bheith á ndó. Ainmnigh gás **amháin** díobh seo.

____________________________ (3)

Ainmnigh **breosla iontaise** a dtagann báisteach aigéadach uaidh nuair a dhóitear é.

____ (3)

Tagann truailliú ón mbáisteach aigéadach. Tabhair **dhá** shampla den damáiste a dhéanann báisteach aigéadach don timpeallacht.

1 _____________________________ 2 ______________________________ (6)

(c) Sa léaráid taispeántar promhadán atá líonta le hoighear agus a fhágtar ina sheasamh ar bhinse sa tsaotharlann ar feadh 30 nóiméad. Comhdhlúthaíonn **uisce** ar an taobh amuigh den phromhadán.

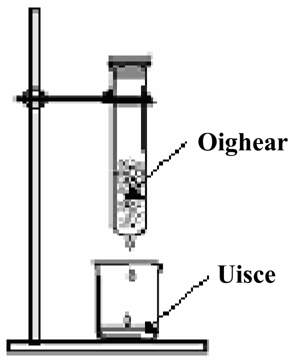

Ainmnigh substaint a d'fhéadfá a úsáid chun a thaispeáint gur uisce atá sa leacht a dhéantar.

_________________________________ (3)

Luaigh **an t-athrú datha** a bhreathnaítear nuair a dhéantar an t-uisce a thástáil.

_________________________________ (3)

Cén **t-eolas** a thugann an turgnamh seo dúinn faoi aer?

____ (3)

Faightear gás **ocsaigine** san aer. Tabhair **úsáid** amháin a bhaintear as gás ocsaigine.

____ (3)

ROINN D – BITHEOLAÍOCHT (72 MARC)

Tá TRÍ cheist sa Roinn seo. Freagair DHÁ cheist ar bith díobh.

Ceist 8

(a) I léaráid **A**, taispeántar an **struchtúr** atá ag fiacail.

Ainmnigh cuid **X**. ________________________ (3)

Ainmnigh an **mianra** atá riachtanach d'fhiacla sláintiúla.

____________________________________ (3)

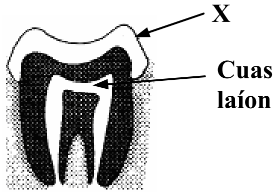

Léaráid A

I léaráid **B** taispeántar cíor **fhiacla** an duine.

Ainmnigh an cineál fiacla a bhfuil an lipéad **Y** air.

____________________________________ (3)

Tabhair **feidhm** amháin atá ag na fiacla **Y**.

____________________________________ (3)

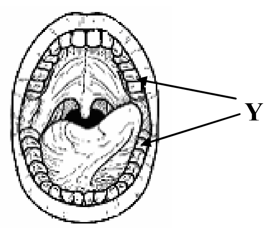

Léaráid B

(b) Sa léaráid taispeántar **córas díleá** an duine.

Ainmnigh cuid **A** ________________________ (3)

Ainmnigh cuid **B** ________________________ (3)

Cén **fheidhm** atá ag **A**?

____________________________________ (3)

Ainmnigh cineál amháin **ceimiceáin** a bhriseann bia síos sa chóras díleá.

____________________________________ (3)

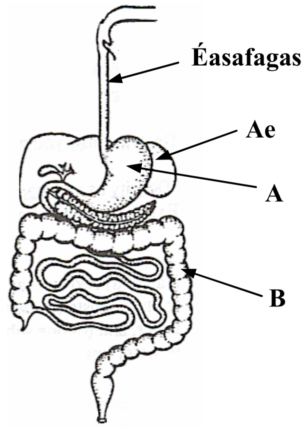

(c) Sa léaráid taispeántar **córas análaithe** an duine.

Ainmnigh cuid **A** ____________________________ (3)

Ainmnigh cuid **B** ____________________________ (3)

Cé acu cuid den chreatlach a thugann **cosaint** don chóras análaithe?

____ (3)

Cad é feidhm **na bhfáinní loingeáin**?

____ (3)

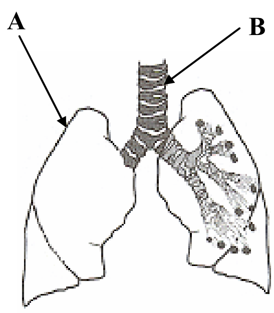

ROINN D

Ceist 9

(a) Sa léaráid taispeántar bláth, an chuid atáirgthe den phlanda.

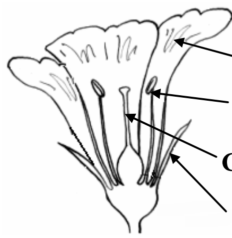

Tugann an _____________ **cosaint** don bhláth sula n-osclaíonn sé. (3)

Táirgtear na **ubháin** sa ______________ . (3)

Scaoileann an ___________________ **pailin**. (3)

An chuid den bhláth a **mheallann** feithidí ná ______________________. (3)

(b) Is é atá san **fhótatrópacht** ná freagairt fáis ag plandaí.
Cuireadh an planda sa phróca bláthanna ar dheis in aice le fuinneog agus d'fhás sé i dtreo na fuinneoige mar a thaispeántar.

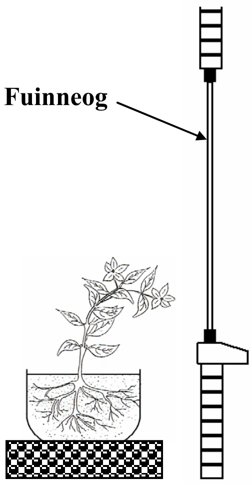

Cén fáth ar fhás an planda **i dtreo** na fuinneoige?

____ (3)

Conas a chabhraíonn an **fhreagairt fáis** seo le plandaí?

____ (3)

Cé acu **cuid** den phlanda a dhéanann an fhreagairt fáis?

____ (3)

Déantar síológ nuair a **phéacann** síol. Ainmnigh **coinníoll** (rud) amháin atá riachtanach chun go bpéacfadh síol ar bith.__________________________ (3)

(c) Déan cur síos, le cabhair léaráide lipéadaithe, ar thurgnamh chun **sreabhadh an uisce aníos trí phlanda** a thaispeáint. (12)

____

____

____

____

____

____

____

____

Léaráid lipéadaithe

Ceist 10

(a) Faightear **fuil** sa **chóras imshruthaithe**. I ngach cás, dean an **téarma cuí** ón liosta ar dheis a mheaitseáil le gach ceann, faoi seach, díobh seo a leanas.

CROÍ
FUILEADÁIN
ÁBHAIR A IOMPAR
PLASMA

Feidhm na fola sa chorp ____________________ (3)

Pumpálann sé fuil timpeall an choirp ________________ (3)

Cuid **leachtach** na fola ______________________ (3)

Sreabhann fuil timpeall an choirp iontu seo _____________________________ (3)

(b) Is cuid den chóras imshruthaithe é an **croí**. Go minic tógtar **cuisle** duine chun **buille an chroí** a thomhas.

Ainmnigh **áit** mhaith sa chorp chun cuisle a fháil. _______________________________(3)

Ainmnigh toisc amháin a chuireann **méadú** ar bhuille an chroí.

____ (3)

Conas a chabhraíonn an **aclaíocht** le galar croí a chosc?

____ (3)

Tabhair sampla **amháin**, seachas aclaíocht, de shlí a bhféadann duine cabhrú leis/léi féin chun a croí/chroí a choimeád **sláintiúil**.

____ (3)

(c) Sa léaráid taispeántar an **córas atáirgthe baineann**.

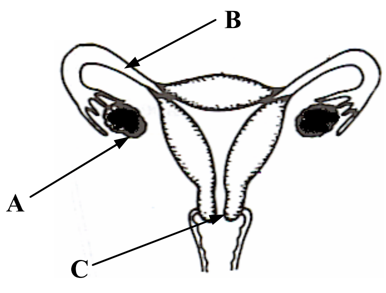

Ainmnigh cuid **A** _____________________ (3)

Ainmnigh cuid **B** _____________________ (3)

Tabhair **feidhm** amháin atá ag cuid **A**.

____ (3)

Cé acu cuid, **A**, **B**, nó **C**, a dtarlaíonn toirchiú ann de ghnáth?

__________________________ (3)

ROINN D

ROINN E – EOLAÍOCHT FHEIDHMEACH (72 MARC)

Tá SÉ cheist sa Roinn seo. Freagair DHÁ cheist ar bith díobh.

Ceist 11 - Domhaneolaíocht

(a) Roghnaigh an **uimhir** chuí ón liosta ar dheis chun gach ceann, faoi seach, de na habairtí thíos a chomhlánú.

24
365¼
28
366

Casann an Domhan ar a ais féin uair amháin gach ________ uaire. (3)

Is é an t-am a thógann sé ar an **ngealach** gluaiseacht mórthimpeall an **Domhain** ná ____________lá. (3)

Is é líon na laethanta **i mbliain bhisigh** ná ___________lá. (3)

Is é an t-am a thógann sé ar an **Domhan** gluaiseacht mórthimpeall na **Gréine** ná ______lá. (3)

(b) Úsáidtear gléasanna éagsúla i stáisiúin **taifeadta aimsire**.

Ainmnigh an gléas a thaispeántar sa léaráid. ____________________ (3)

Tabhair **úsáid amháin** a bhaintear as an ngléas seo. _________________ (3)

Ainmnigh gléas a úsáidtear chun **báisteach** a thomhas.___________________________ (3)

Is gléas é **baraiméadar** a úsáidtear chun __________________a thomhas. (3)

(c) Déan cur síos, le cabhair léaráide lipéadaithe, ar thurgnamh chun **tionchar na teochta ar ráta galaithe an uisce** a thaispeáint. (12)

____

____

____

____

____

____

____

____

Léaráid lipéadaithe

Ceist 12 - Gairneoireacht

(a) Sa ghairneoireacht, úsáidtear **ithir** go coitianta agus **plandaí** á bhfás.

Ainmnigh **dhá** rud a sholáthraíonn an ithir do phlanda.

1 ______________________ 2 ______________________ (6)

Tabhair **dhá** bhuntáiste de **phéisteanna talún** a bheith in ithir.

1 ______________________ 2 ______________________ (6)

(b) Is féidir plandaí **a iomadú** ach **gearrthóga** a thógáil.
Ainmnigh planda **adhmadach** amháin ar féidir gearrthóga a thógáil uaidh.

______________________ (3)

Ainmnigh planda **neamhadhmadach** amháin ar féidir gearrthóga a thógáil uaidh.

______________________ (3)

Ainmnigh gníomh amháin a chabhraíonn le **feabhas** a chur ar **fhoirmiú fréamhacha** na ngearrthóg. ______________________ (3)

Tabhair toisc amháin atá tábhachtach **i bhfás** na ngearrthóg chun go rachaidís ar aghaidh chun plandaí nua a dhéanamh.

______________________ (3)

(c) Déan cur síos, le cabhair léaráide lipéadaithe, ar thurgnamh chun a thaispeáint **conas a thomhaisfeá cé mhéad uisce atá in ithir nó i múirín**. (12)

____

____

____

____

____

____

____

____

Léaráid lipéadaithe

Ceist 13 - Eolaíocht na nÁbhar

(a) Déan gach ceann, faoi seach, de na **hábhair** ón liosta ar dheis a mheaitseáil leis an tsubstaint chuí thíos:

PLAISTEACH
MIOTAL
ADHMAD
TEICSTÍL

Ór ______________________________ (3)

Cadás ______________________________ (3)

Mahagaine ______________________________ (3)

Peirspéacs ______________________________ (3)

(b) Taispeántar **siombailí lipéad cúraim** ar bhaill éadaigh chun eolas a thabhairt faoin gcúram is ceart a dhéanamh díobh.

(i) Cad is ciall leis **an tsiombail lipéad cúraim** a thaispeántar?

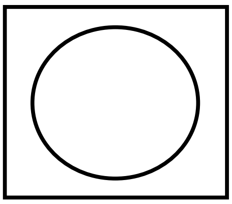

______________________________ (3)

(ii) Tarraing an **tsiombail** a mbeadh súil agat léi ar lipéad léine ar féidir í **a ní ag 40 °C**. (3)

(c) Freagair **CEANN AMHÁIN AR BITH** de na ceisteanna **A (PLAISTIGH)**, **B (TEICSTÍLÍ)**, **C (MIOTAIL)**, **D (ADHMAD)**, atá ar an dá leathanach seo a leanas.

>>>>>>>>>>>>>>>>>

A - PLAISTIGH

(i) Tabhair úsáid **amháin** a bhaintear as **polaitéin** sa bhaile. ______________________ (3)

(ii) **Déantar** an chuid is mó de na plaistigh as ______________________. (3)

(iii) Déan cur síos, le cabhair léaráide lipéadaithe, ar thurgnamh chun **na hairíonna insliúcháin teasa ag dhá phlaisteach a chur i gcomparáid le chéile**. (12)

Léaráid lipéadaithe

B - TEICSTÍLÍ

(i) Roghnaigh an **téarma** ceart ón liosta ar dheis chun gach ceann, faoi seach, de na habairtí thíos a chomhlánú.

FÍODÓIREACHT
SNÍOMH

Déantar snáth as snáithíní le ______________________. (3)

Is féidir **fabraicí a dhéanamh** as snáth le ______________________. (3)

(ii) Déan cur síos, le cabhair léaráide lipéadaithe, ar thurgnamh chun **ionsúiteacht dhá theicstíl a chur i gcomparáid le chéile**. (12)

Léaráid lipéadaithe

C - MIOTAIL

(i) Ainmnigh miotal **amháin a ndéantar mianadóireacht air in Éirinn**. _______________ (3)

(ii) Ainmnigh miotal **amháin** a fhaightear mar **mhianach**. ____________________________ (3)

(iii) Déan cur síos, le cabhair léaráide lipéadaithe, ar thurgnamh chun **cruas dhá mhiotal a chur i gcomparáid le chéile**. (12)

Léaráid lipéadaithe

D - ADHMAD

(i) Ainmnigh crann **crua-adhmaid** a fhástar in Éirinn. ____________________________ (3)

(ii) Tabhair **úsáid** amháin a bhaintear as an gcrua-adhmad atá ainmnithe agat.

_____________________________________ (3)

(iii) Déan cur síos, le cabhair léaráide lipéadaithe, ar thurgnamh chun **frithlúbthacht dhá adhmad dhifriúla a chur i gcomparáid le chéile**. (12)

Léaráid lipéadaithe

Ceist 14 - Bia

(a) Déan an **bia** cuí ón liosta ar dheis a mheaitseáil le gach ceann, faoi seach, de na modhanna úrchaomhnaithe thíos.

FEOIL
BAINNE
CAIFE
IASC

Díhiodráitiú ____________________ (3)

Paistéaradh ____________________ (3)

Sailleadh ____________________ (3)

Deatú ____________________ (3)

(b) Tá **aiste bia chothromaithe** tábhachtach maidir le nós maireachtála sláintiúil.

Cén fáth a bhfuil **vitimíní agus mianraí** tábhachtach mar chuid d'aiste bia chothromaithe?

____________________ (3)

Cén fáth a bhfuil **snáithín** tábhachtach in aiste bia chothromaithe?

____________________ (3)

Le linn tástála le haghaidh láithreacht cineál áirithe bia, cruthaítear **geirspota tréshoilseach**.

Ainmnigh an cineál bia seo. ____________________ (3)

Ainmnigh an **ceimiceán** a úsáidtear chun tástáil le haghaidh **siúcra dí-ocsaídiúcháin** (e.g. glúcós) i sampla bia. ____________________ (3)

(c) Déan cur síos, le cabhair léaráide lipéadaithe, ar thurgnamh saotharlainne chun **im a dhéanamh**. (12)

____

____

____

____

____

____

____

____

Léaráid lipéadaithe

Ceist 15 - Leictreonaic

(a) Déan an **comhbhall leictreach** cuí ón liosta ar dheis a mheaitseáil le gach ceann, faoi seach, de na siombailí seo a leanas.

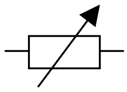 ______________________________ (3)

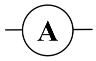

______________________________ (3)

______________________________ (3)

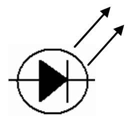 ______________________________ (3)

FRIOTÓIR ATHRAITHEACH
DSA (LED *i mBéarla*)
AIMPMHÉADAR
DÉ-ÓID

(b) Sa léaráid taispeántar **FSS (LDR *i mBéarla*).**

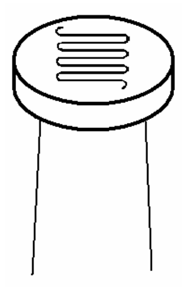

Is é atá in FSS ná Friotóir Solas-__________________. (3)

Méadaíonn friotaíocht an FSS i solas

________________________________. (3)

Laghdaíonn friotaíocht an FSS i solas

________________________________. (3)

Tabhair **gnáthúsáid laethúil** amháin a bhaintear as FSS.

____ (3)

(c) Tarraing léaráid chiorcaid chun a thaispeáint **conas is féidir gile bolgáin a smachtú le friotóir athraitheach**. (12)

Léaráid chiorcaid

Ceist 16 - Tiontuithe Fuinnimh

(a) I ngach cás, déan **athrú fuinnimh** cuí ón liosta sa bhosca a mheaitseáil lena bhfuil ag tarlú i gach ceann, faoi seach, díobh seo a leanas thíos.

LEICTREACH GO TEAS
CINÉITEACH GO FUAIM
CEIMICEACH GO TEAS
CEIMICEACH GO SOLAS

Coinneal **ag dó** ______________________ (3)

Sreang ghiotáir á **piocadh** ______________________ (3)

Solas tóirse **ceallra ag lonrú** ______________________ (3)

Citeal **leictreach ag fiuchadh uisce** ______________________ (3)

(b) Sa léaráid taispeántar na codanna de **leictreamaighnéad** simplí.

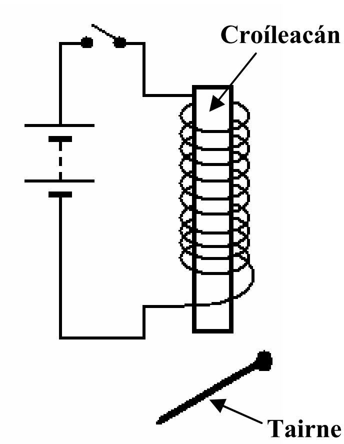

Cén **miotal** a úsáidtear chun an croíleacán a dhéanamh?

______________________ (3)

Cad a tharlaíonn don **tairne** nuair a dhúntar an lasc?

______________________ (3)

Luaigh **athrú fuinnimh** amháin a tharlaíonn sa chiorcad nuair a dhúntar an lasc.

______________________ (3)

Tabhair gnáthúsáid laethúil **amháin** a bhaintear as leictreamaighnéad. ______________________ (3)

(c) Déan cur síos, le cabhair léaráide lipéadaithe, ar thurgnamh saotharlainne chun **a thaispeáint gur féidir fuinneamh a scaoileadh ó bhia** e.g. piseanna talún. (12)

____

____

____

____

____

____

____

____

Léaráid lipéadaithe

ROINN E

SPÁS BREISE

Léirigh **go soiléir** uimhir na ceiste (na gceisteanna) atá á (bh)freagairt agat.

SPÁS BREISE

Léirigh **go soiléir** uimhir na ceiste (na gceisteanna) atá á (bh)freagairt agat.